

Herdenking van de heer Bolkestein

Voorzitter: Martin Bosma

Herdenking van de heer Bolkestein

Aan de orde is **de herdenking van de heer F. Bolkestein (oud-fractievoorzitter VVD)**.

De voorzitter:

Ik heropen. Aan de orde is de herdenking van oud-fractieleider van de VVD, Frits Bolkestein. Ik verzoek eenieder die daartoe in staat is, ook op de publieke tribune, om te gaan staan. Een hartelijk woord van welkom aan de familie die hier aanwezig is in de Voorzittersloge, onder wie de vijf kleinkinderen van Frits Bolkestein. Fijn dat u bij ons bent. Ook een hartelijk woord van welkom aan de minister en de vicepremier.

"Politiek is ontgoocheling." Deze woorden van Frits Bolkestein bevatten een waarheid die hijzelf als geen ander begreep. Politiek kan inderdaad een pad zijn van beloften die moeilijk worden waargemaakt, maar Frits Bolkestein wist ook dat politiek ondanks alles de arena is waarin ideeën worden getoetst en waarin de toekomst van een samenleving vorm krijgt. Vandaag staan we stil bij het leven van een man die Nederland veranderde, niet door mee te buigen met de wind maar door er juist tegen in te gaan.

Frits Bolkestein werd geboren in 1933 in Amsterdam. Als 7-jarige jongen maakte hij mee hoe zijn vader door de Duitse bezetter werd weggevoerd naar Buchenwald. Vier lange jaren zou het duren voordat zijn vader terugkeerde, net op tijd om samen met het gezin de Hongerwinter door te maken. Deze ervaringen hebben ongetwijfeld een stempel gedrukt op de jonge Frits. Toch sprak hij er zelden over. Hij was geen man van sentimenten maar van ideeën en van principes. Met een indrukwekkende intellectuele bagage — hij studeerde wiskunde, wijsbegeerte, Grieks, economie en rechten in binnen- en buitenland — en met een internationale carrière bracht Bolkestein een ander perspectief naar Den Haag. Zoals hij zei: een goede politicus wordt gevormd door ervaring in de praktijk. En die ervaring had hij.

Op 42-jarige leeftijd besloot hij de politiek in te gaan, naar eigen zeggen omdat hij zich "mateloos zat te ergeren aan de weinig vleiene en desastreuze opvatting van het kabinet-Den Uyl over het bedrijfsleven in het algemeen en over multinationals in het bijzonder". Het zou het begin zijn van een ongelofelijke politieke carrière. In 1978 werd hij lid van de Tweede Kamer. Later volgden functies als staatssecretaris Buitenlandse Handel en minister van Defensie. In 1990 werd hij politiek leider van de VVD. Als fractieleider viel hij op door zijn bereidheid om tegen de stroom in te gaan. Het ging dan over onderwerpen als immigratie, de EU, de Turkse uitbreiding van de EU, de NAVO, de uitbreiding van de NAVO, de Irakoorlog en ontwikkelingshulp. Ooit was ik aanwezig op een avond in Paradiso in Amsterdam. Daar, in het hol van de leeuw, waste hij de aanwezige intellectuelen de oren over hun lankmoedige houding tegenover het Sovjetcommunisme. Het woord is "soeverein".

Bolkestein voelde zich, zoals hij zelf zei, als een Cassandra, een toekomstvoorspeller die niet wordt geloofd maar achteraf wel gelijk krijgt. Zijn grootste politieke prestatie was misschien wel zijn bijdrage aan de vorming van het eerste paarse kabinet, in 1994, dat een einde maakte aan decennia van christendemocratische deelname aan het kabinet. Bolkestein was een buitenbeentje. Hij typeerde zichzelf het liefst als een Amsterdamse koopman, praktisch en nuchter. Tegelijkertijd was hij de intellectueel die met gemak filosofische vraagstukken kon doorgronden. Van 1999 tot 2004 was hij Eurocommissaris voor de interne markt. Ook in Brussel bleef hij zichzelf: kritisch, scherp en nooit bang om alleen te staan.

Vandaag herdenken wij Frits Bolkestein. Ik sluit af met een citaat: iedereen heeft de plicht om het buitengewone uit zichzelf te halen. Ik denk dat Frits Bolkestein aan die plicht heeft voldaan. Hij heeft het buitengewone uit zichzelf gehaald en heeft daardoor Nederland veranderd.

Ik geef graag het woord aan de vicepremier.

Minister **Hermans**:

Meneer de voorzitter. Een paar jaar geleden had ik het voorrecht om Frits Bolkestein en zijn vrouw te bezoeken in het Rosa Spier Huis. Het was een snikhete augustusdag en we zaten buiten in de tuin. Hij zat daar, ondanks de hitte, keurig in pak. We praatten lang en open over de Haagse actualiteit, en aan het einde gaf hij mij een welgemeend advies. Hij zei: hoe ingewikkeld de politiek ook wordt, altijd blijven roeien. U moet de wat geaffecteerde tongval er zelf even bij denken.

Precies dat heeft Frits Bolkestein zelf in zijn lange en rijke carrière steeds gedaan. Hij is blijven roeien, bij voorkeur met wind tegen. Dan was hij op z'n best. Een scherp debat met een tegenstander was voor hem zuurstof. Frits Bolkestein hield niet van koetjes en kalfjes. Hij bakte geen lieverkoekjes en jansalie was niet zijn beste vriend. Emotie en romantische dromen over een betere wereld vond hij maar gevaarlijke ondingen in de politiek. Voor hem telden de feiten en analyses in het hier en nu. Hij zei op zijn eigen, onderkoelde manier altijd waar het op stond, autonoom, glashelder en zonder meel in de mond. En eerlijk is eerlijk: met kennelijk plezier gooide Frits Bolkestein met een grote glimlach zo af en toe ook een knuppel in het Haagse hoenderhoek. Dat deed hij heel bewust, want vanuit zijn jarenlange internationale ervaring bij Shell, vond hij het publieke en politieke debat in Nederland maar gezapig en te veel op consensus gericht. Of zoals hij zelf ooit zei: wij leven in een soort zwakstroommaatschappij; als je boe zegt, vallen mensen al om. Zijn stijl was een andere, veel meer pats-boem. Het is in de dagen na zijn overlijden al vaak gememoreerd hoe hij op die manier, in zijn eentje en met vooruitziende blik bijvoorbeeld het onderwerp migratie agendeerde. Zo veel invloed is weinig politici gegeven. Zelf zag hij het zo: veel mensen zijn het met mijn standpunten eens, maar niemand vindt het leuk dat ik ze zo duidelijk formuleer.

Als persoon was Frits Bolkestein niet in een hokje te stoppen. Hij was een filosofisch geschoold denker met een ongekend brede belangstelling, die desondanks liever koopman uit Amsterdam werd genoemd dan intellectueel in de politiek. Dat was hij zonder twijfel wel. Hij was een minister, fractievoorzitter en partijleider die in zijn vrije tijd onder andere toneelrecensies schreef. Hij voelde als geen ander aan wat er onderhuids leefde in de samenleving, maar aan de waan van de dag deed hij liever niet mee. Bovenal heeft hij ons in persoon laten zien dat je geen allemansvriend hoeft te zijn om in de politiek toch gezag en populariteit te verwerven.

Een prachtig woord dat hem in de mond bestorven lag, is "burgerzin". Met dat woord motiveerde hij steevast zijn persoonlijke keuze om in het midden van de jaren zeventig terug te komen naar Nederland en politiek actief te worden. Maar hij vroeg het ook van anderen, burgerzin. Volgens mij zit in dat woord de kern van zijn politieke denken: aan de ene kant de vrijheid om als burger je eigen keuzes te maken en aan de andere kant de verantwoordelijkheid om het beste uit jezelf te halen, en zo een bijdrage te leveren aan de samenleving. Het tekent Frits Bolkestein als de volbloed liberaal die hij was.

Meneer de voorzitter. Ik vind het persoonlijk een eer Frits Bolkestein gekend te hebben. Ik koester de herinneringen aan onze gesprekken. Zijn overlijden is een groot verlies voor Nederland, voor de VVD en bovenal voor zijn familie en vrienden. Namens de minister-president, namens het hele kabinet, wens ik hun veel kracht en sterkte toe.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Mooi gesproken. Ik verzoek u allen een paar ogenblikken stilte in acht te nemen.

(De aanwezigen nemen enkele ogenblikken stilte in acht.)

De **voorzitter**:

Dank u wel. Als u er prijs op stelt, kunt u de kleinkinderen van Frits Bolkestein nu condoleren in het Ledenrestaurant. Ik schors enkele minuten.

De vergadering wordt van 13.44 uur tot 14.15 uur geschorst.